

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr. nov. dn.

Tečaj III.

V Ljubljani 1. februarja 1863.

List 3.

Šola in družina.

Šola otroke dalje in natančneje izreja in izobražuje, kakor jih je izrejala in izobraževala domača hiša. Šola in družina ste si tedaj tolikanj bližjeje, kolikor bolj je družina pripravljala otroke za šolo. Poglavitni namen domače izreje ni tolikanj, da se otroci podučujejo, temuč, da se navadijo redno in spodobno obnašati, in da se jim vse napake in terme zatirajo in volja na dobro obrača. Kolikor manj spolnuje domača hiša te dolžnosti, toliko več ima tedaj šola opraviti; in mnogokrat se godí, da se šola zastonj trudi, da bi izveršila to, kar se more izveršiti v dobri družini. Pa tudi pozneje, ko otrok v šolo hodi, morate šola in domača hiša se lepo porazumljevati in otroke z združenimi močmi odgojevati. Domača hiša mora vse tirjati, kar dobra šola tirja, in jo v vseh rečeh krepko podpirati. Pa tudi šola ne sme preveč samosvojno misliti in delati ali še celó zaničevati, kar stori družina za otroško izrejo, ter vse sama sebi pripisovati. Gorje učeniku, kateri morebiti še celó vpričo otrok zasramujejo starše, in se jim sovražen kaže! Šola mora, kolikor je mogoče, družini tudi v vseh pravičnih rečeh prav priljudno streči in nje blagor podpirati. To se zgodi, če se učenik s starši o izreji in podučevanju otrok večkrat pogovarja in posvetuje, in vsako še tako malo ljubeznjivo iskrico, ki se pri njih pokaže do šole, veselo in dovoljno sprejme, nikakor pa ne dela, kakor bi mu ne bilo ljubo, če se starši kaj pečajo s šolo. Posebno morajo učenci

po Slovenskem skrbeti in varovati, da se šola ne razprè z domačo hišo, zato ker so naše ljudske šole po deželi še vse nekako nova reč pri prostem ljudstvu, katero še ne spozná, koliko so vredne in koliko jim morejo koristiti, ako so prav vredjene. Učenik naj ima tedaj vedno pred očmi zlato vodilo, ki pravi:

Družina in šola
Sestríci ste dve;
Nobena posamna
Hoditi ne sme.

— ot —.

Koliko moči do mladosti ima zgodnje soznanje lepoznanstva, in kakšne dolžnosti izvirajo iz tega za odgojitelja in jezikoslovnega učenika.

(Dalje.) *)

Dan današnji skorej ves svet bere. Veliko starih in novih šol podučuje otroke v tej umetnosti. Časopisov je precej, in častni stanovi se združujejo in napravljajo čitavnice. Nahajajo se tudi v šolah knjižnice; povsod najdeš knjig in časopisov velikrat prav po nizki ceni. Kratko rečeno: Bratí je občna šega in potreba postala.

Koliko pa je branje koristno in škodljivo, koliko dobrega, pa tudi koliko slabega po branju pride, nočemo tukaj preiskovati, govoriti hočemo tukaj le od lepoznanstvenega slovstva, in koliko moči ima takšno branje do mladosti. Mladost dobiva knjig iz šolskih knjižnic, ali pa si jih iz posojilnic isposojuje, ali ji starši in žlahta knjige daje za vezilo. Vidi se pa, da že otroci pri 8. — 10. letih rajše bero knjigo pisano za mladost, kakor pa da bi si igrali; nekoliko odrasčeni dečki si znajo tudi po skrivnih in prepovedanih potih romanov dobiti, ktere potem kar pogoltnejo; vsega tega pa moder in skerben učenik ne more prezirati. Mladenči in deklíne posebno za kratek čas romane bero, če ravno ne plešejo ali se drugače ne razveseljujejo.

Ako tedaj strast po branju v vsakdanjem življenju povsod vidimo, in se je leta tudi naše mladosti obojega spola lo-

*) Ne vem, kako se je v poslednjem listu beseda „dalje“ pod ta napis vkradla.

tíla, poiščimo naj pred vire tega hrepenenja, ker nam bo potem ložeje vse to reč zadevajoče okoliščine prevdariti in premisliti.

Pri nekterih ljudeh domišljija vse druge dušne moči prevaguje; to je posebno pri nježnem in bolehnem telesu. Takšne ljudi domišljija popolnoma poseda.

Starši in učniki mislijo, de je to pri njih ljubčkih znamenje pesniškega duha, kar pa je večidel napčno; pesništvo živo občuti življenje, uno pa je znamenje prenapete občutljivosti. Kdor pesmi kuje iz občne občutljivosti, ne ozira se pa na resnične djanja, bo javalne kdaj pravi pesnik.

Mladost obojega spola tedaj, pri kateri domišljija prevaguje, večidel silno želi brati, in požira stare in nove romane, ki domišljijo čedalje bolj vnemajo in jo za nekaj časa kam navizajo. Strast do branja se pa ne loti le takšnih ljudi, temuč tudi mladenčev, ki so brihtne glave, in če niso njih zunanje okoliščine takšne, kakoršnih si želé, če se namreč njih dušne moči v soglasju ne izobražujejo, ali če jih revščina tare. V romanu najdejo tega, kar si želé, in pri obrazih ptuje domišljije pozabijo resničnega življenja, ki jih tare. Ravno zavoljo tega vidimo, da brihtni rokodelci v praznjih urah radi bero, ker v branji najdejo nekako tolažbo v njihovem posiljenem stanu.

(Dalje prih.)

Nekaj o dolžnostih učiteljevih zastran cerkve in službe božje.

(Dalje in konec.)

Učitelj naj učence svoje večkrat spominja na to, kar so jih gosp. verski učenik ali katehet od sv. maše učili; on naj pri vsaki priložnosti njihove serca k pravi serčni pobožnosti napeljuje in naj skerbi, da se bojo v cerkvi vsi tako pobožno in lepo vedli, kakor se v hiši božji spodobi. — Učitelj naj dalje gleda, da mu bojo vsi otroci o pravem času v cerkev hodili in da bo vsak molitvine bukvice ali pa molek saboj prinesel. V cerkvi naj učencem odloči primerni kraj in naj nikakor ne pusti, da bi se med klopi, za altarje ali pa po kapealah potikali, kjer se ložeje nespodobno vedejo.

Da bi pa ložeje in gotovejše odpravljal vse, kar je pravi živi pobožnosti nasprotnega, naj pride vselej tudi sam v cer-

kev in naj jim bode tukaj sam lep izgled! On naj tudi djansko kaže, kar jih prej z besedo uči; po tem bodo učenci besedam njegovim verjeli in se gotovo tudi po njegovem izgledu vedli. Dobro je tudi, če si dva ali tri resnično pobožne in zanesljive učence izvoli in jih med druge tako razpostavi, da na nje gledajo in po sv. maši pa nespodobneže naznanijo. Vselej pa mu je treba samemu tudi v cerkev priti in se tukaj tako vstopiti ali poklekniti, da ne bo samo on otrok vidil, kaj počnejo, temuč da bojo tudi otroci njega vedno pred očmi imeli in se po njegovem izgledu ravnati mogli. — Kadar je pa sv. maša končana, naj pelje učitelj sam učence lepo redno zopet ven iz cerkve ali nazaj v šolo, ali pa (o nedeljah in praznikih) naj jih spremlja daleč proč od cerkve in naj nikakor ne pusti, da bi okoli cerkve postopali, pri cerkvenih vratih igrali, razsajali in vpili, kar ne moti le ljudi v cerkvi ostalih v molitvah in premišljevanjih, temuč tudi se ne spodobi tako blizo ali pa še celó tik hiše božje. Zakaj pa so duhovni pastirji že od nekdanj zahtevali, da cerkve naj se stavijo na krajih bolj tihotnih in od drugih stanišč odločenih? In zakaj so cerkve sploh po deželi in, kjer je mogoče, tudi po mestih obzidane? Zato, da se ljudje in duhovniki pri molitvah in slovesnih opravilih ne motijo, in da se sv. hiše božje z nespodobnim obnašanjem ne oskrunujejo. — Pač gerdo in tudi žalostno je viditi, ali pa še celó v cerkev slišati, kako nespodobno otroci okoli cerkve razsajajo!

In ljudje, ki sv. hiše božje od zunaj nikakor ne spoštujejo, ti tudi notri ne znajo biti spodobni in pobožni. Ne misli pa nikoli, da otroci so še majhni in ne pazijo in ne mislijo tako daleč. Nikar, ljubi moj, nikar se ne moti in ne pozabi, da, „kar človek pozneje ne bo smel, to naj se tudi otroku ne pusti“; „kar pa bo otrok pozneje spolnovati mogel, tega naj se že zdaj vadi;“ in da: „česar se ti je Jurče privadil, to ti bode znal tudi Juri!“ temuč zatiraj, obdeluj in sadi, in ne zanemarjaj svoje lepe in važne dolžnosti zastran cerkve in službe božje ne o delavnikih, še manj pa o nedeljah in praznikih! Nič naj te v teh dolžnostih ne moti, tudi ne, ako bi mogel zraven še cerkovnik biti. Če si sam in moraš tudi orglati, ti bode, se vé da, zeló težko, na vse paziti. Tukaj poprosi druge resnično pobožne in zanesljive ljudi, da ti bojo saj nekoliko pazili na male. Ali pa izroči jih o nedeljah in

praznikih staršem. Kjer pa sta dva učitelja, tam je to gotovo bolj lahko. Tukaj se eden lahko le z orgljanjem in petjem peča, *) uni pa, ki ne orgla, naj odloči en razred k zorni, drugega pa k deseti masi, in naj pride vselej v cerkev in pazi na oba! — Lep izgled nam dajejo gosp. učitelji v R., kjer je nadučitelj organist in orgle oskerbuje, podučitelja pa, kakor slišim, vsak na eni strani vel. altarja pazita na učence in skerbata, da je vse v lepem redu. Slava tem verlim gospodom! — Toraj kviško, tovarši, tudi mi! Ne dremajmo, temuč spoznajmo dolžnosti svoje in spolnujmo jih zvesto. Ne omagajmo, temuč deržimo se zvesto svojih pravil in ne ozirajmo se po tem, kar bi vtegnili ljudje od nas govoriti, da smo, znabiti, preojstri ali prenapeti. — Slušajmo le, kar nam vest in serce veli; le pomislimo, da, ako se deržimo zvesto svojih pravil in spolnujemo vselej dolžnosti svoje, Bogu iz ravno toliko ustčast in slavo kličemo, kolikor pridnih in nedolžnih učencev naših v cerkvi lepo in pobožno moli! Ne pozabimo pa tudi ne, da vse napake in vse nespodobnosti učencev v cerkvi in tudi vse pohujšanje, vse pregrehe, ki izvirajo pozneje iz teh napak, bojo nekdam nam prištete; ker vsih bomo po pravici mi krivi, ako zanemarjamo važne in imenitne dolžnosti svoje za stran cerkve in službe božje!

Res je sicer tudi, da ravno te dolžnosti so tudi jako težavne, ker sercom vendar ne moremo zapovedovati, če ravno dosežemo, da so otroci spodobni v cerkvi. Tukaj se le spomnimo, kar nam latinski pregovor pravi: „*Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas!*“ To je: „ako tudi ne gre vse po naši volji, je tudi dobri namen hvale vreden!“ Le spolnujmo svoje dolžnosti, vse drugo pa izročimo Bogu, s katerim vse začnimo in vse končajmo, in slušajmo, kar nam sv. pismo obljubuje, ki govori: „Kteri so jih (sploh ljudi, posebno pa otroke) v čednosti podučili, se bojo svetili, kakor zvezde na nebu vse večne čase!“ (Dan. 12.)

*Avg. Dragotin Slavoljub —
— Pugel, grajski učitelj.*

*) Učitelj, ki mora na koru biti in orglati, se vé da, ne more ravno tisti čas tudi na otroke doli v cerkvi paziti, zato ker ne more o tistem času na dveh krajih na enkrat biti. Toliko več ima pa potlej tudi uni opraviti, ki mu ni treba orglati.

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

Ravno ko so bili časi naj hujši, ko je žugalo vse obstoječe propasti, zbrala se je katoliška cerkev v vesoljnem cerkvenem zboru v Tridentu. (1545. — 1563.) Do dobrega prepričana, da se v verskih rečeh sicer ne more zmotiti, ker jo sv. duh vodi, da so pa njeni udje slabi ljudje, začela je sveta mati sama prenarejati. Ojstre postave je dala, kakšni da imajo biti dušni pastirji zlasti vikši, ter je izključila v prihodnje, kolikor mogoče, vse nevredne iz cerkvenih služb. Škofje niso smeli več zunaj svojih škofij stanovati; po deških semeniščih naj bi se pa izrejevali verni goreči duhovni. Na papeževem prestolu in po škofijskih sedežih bili so možje, ki so bili vredni prvih časov kristjanstva.

Med tem ko se je tako pri glavi začelo prenarejati, vstajali so pa tudi iz med ljudstva možje, ki so se trudili, da bi se duhovščina bolje izobrazila in npravno požlahnila. Bilo je v tem stoletju 52 mož, ki so vstanovili nove cerkvene rede. Vse je prehitel pobožni Kajetan tienski na Benečanskem, ki je vpeljal Teatinarje; za njim so prišli Barnabiti na Milanskem. Vse je pa prekosil španjolski vitez Ignaci Lojolanski. Vpeljal je za leta 1540. društvo Jezusovo, ter v njem izgojeval keršanskemu svetu nov zarod duhovnov; posnemal ga je v tem na Francoskem Peter Benulle za leta 1611. in pa družba prenarejenih Benediktinarjev (Mavrinarjev) za l. 1618.

Da je tako prenarejena duhovščina tudi za ljudske šole skerbela, se sicer samo po sebi vé, zamore se pa tudi po katoliških deželah do dobrega dokazati. Ljudstvo se je v tem času zopet prav dobro odgojevalo. Jezuiti sicer niso imeli ljudskih šol, pa podučevali so ljudstvo v katekizmu; imeli so tako imenovane učene šole, ali po tem so ravno skerbeli posrednje za boljše odgojenje ljudstva. Vsako leto imeli so misijone po deželi; mudili so se po več časa v enem kraju, združevali učениke ljudskih šol v bratovščine, ter jim dajali navod v keršansko-katoliškem podučevanju mladosti. Takih ljudskih šol, kakoršne imamo dan današnji, še svet ni poznal, podučevanje v ljudski šoli je bilo skoraj le podučevanje v veri, in če je ljudska šola imela le po tri razrede, podučevalo se je že v latinščini ali še celò v gerščini. In to je veljalo pri ka-

toličanih kakor pri protestantih; vsaka vera se je ljudske poslužila, da je po nji svojo vero razširjala. Na splošno podučevanje in izobražanje ljudstva, kakor ga sedanji čas zahteva, do tega časa nihče ni mislil.

(Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

II.

U. Unkrat sem te prijel, da mi razloži, zakaj si pisal v I. l. „Učitelj učencom“ — in razložil si mi učiteljna; dans pa mi povej, kako je to, da si pisal „učencom“; sim ter tje se bere tudi učencem. Ktero je pravo?

T. Pravo je oboje, torej se piše oboje. Za katerimi soglasniki se o spreminja v *e*, ti je znano, sej se učiš slovnice.

U. Se vé da. „Češnje že je“ — pravimo mi učenci; tedaj za *č*, *š*, *ž* in *j*.

T. Res, za ozkimi soglasniki; tem se prišteva tudi *c*, in ker se po nekterih krajih za njim celó na tanko *e* izrekuje, mnogi raji pišejo licem, bravev, učencem kot licom, bravev itd.

U. Po tem takem porečemo posihmal mi učenci: „Češnjice že je“, da spravimo tudi *c* vmes.

T. Kdaj pa se spreminja *o v e* za temi soglasniki? Povej mi posamesno, postavim — pri imenih?

U. Pri imenih moškega in srednjega spola v storivnem enojnega: z mečem, rojem, — v dajavnem in storivnem dvojnega: tovaršema, čuvajema, — in v dajavnem množnega števila: kraljem, revežem; razun teh v rodivnem dvoj. in množ. štev.: kraljev, mečev, tovaršev.

T. Kdaj pri prilogih?

U. V srednjem spolu enoj. štev.: domače, sedanje, in ravno tako pri zaimenih: moje, naše, in, ako bi se ne bal slovničarjev, bi djal pri zaimenskih prilogih na vprašanje: čigavo je to? — Tovarševo, kraljevo.

T. In ravno tu se kaže, da se *c* res sme šteti med ozke soglasnike, ker se pred *o v* spreminja v *č*: hlapčevo, stričevo.

Tako se ima pisati tudi pri imenih in prilogih iz te oblike: deževje, pečevje, ne pa dežovje, pečovje; — jelševina, višnjev, češnjev itd. — kdaj pa pri glagolih?

U. Pri glagolih VI. oblike ali verste ali reda, sam ne vem kako bi rekel, na — ovati: kraljevati, plačevati itd.

T. V teh zadevah nam je tedaj za ozkimi soglasniki, torej tudi za *c*, pisati *e* nam. o. Pisali so tako že nekdanj. Bere se pri pisavcih XVI. stoletja: vrabcev, hlapcev, pa tudi: slepcoma.

U. To velja samo pri moških in srednjih imenih.

T. Kaj pa de. Pri ženskih je tako le *a*: željam, mrežama, hišam itd.

III.

U. Pisal si „Učitelj učencom o novem letu“. Pisava „o novem letu“ mi je znana, ker se sploh tako govori. Koj na drugi strani pa se bere: „O dolžnostih“ in v najnih pogovorih: „Pomenki o slovenskem pisanji“. To se mi glasi nekako nenavadno. Zdi se mi, da je „od dolžnost, od pisanja“ bolje?

T. Res je v slovenščini bolj navadno pogovarjati se o d te ali une reči, kakor pa o tej ali uni reči. Vendar, ker imajo drugi Slovani sploh tudi v tem pomenu predlog *o*, ker v slovenskem ne moti in se lahko umé, ker se časih celó lepo glasi in govor prijetno spreminja; menim, da se sme in da je lepo rabiti *o* v skazavnem ter reči: pesem o zvonu, govor o pisanji itd. Sprememba velja.

U. Da se čas zaznamva z *o*, je res; o božiču, o pustu, o sv. Martinu itd. Sicer se pa nekteri posmehujejo temu, in čul sem že reči: „O pustu sem o pustu govoril — Kaj je to?“

T. V tacih prilikah naj se spreminja in zdaj to zdaj uno rabi. Sej si sam djal, da pisava ima biti različna in vzajemna. To tudi jaz poterdim. Časih to časih uno, kakor bolje kaže.

U. O pustu sem od pusta govoril, se da reči; ali — „o postu sem od posta govoril“ mi pa nič kej dobro ne zvoní po ušesih. Kako je neki to?

T. Morebiti ravno za to ne, ker se pust spreminja, post pa ne. Pust je lani daljši, letos krajši, post pa vselej 40 dni terpi! Torej se tudi meni zdi bolje: Govoril sem v postu o postu ali o d posta.

U. Ali se ne da v tem pomenu namesti v ali o reči *ob*,

kakor pravimo: ob treh, ob desetih; zderži se ob petkih mesnih jedi; bodi ob nedeljah pri sv. maši itd.

T. Zdi se mi, da *ob* s tem sklonom pomeni, kar je gotovo, določeno, dognano od vsih strani: ob treh, ob vsih nedeljah; *o* pa, kar se še le godi ali verši, kar je dognano ali določeno le od nekterih strani, iz nekterih ozirov, le na nektre kraje: o božiču, o veliki noči (tisti čas, tiste dni, sploh, ni povedano ravno kateri dan).

U. In kako se loči po tem *o* in *od* v poprejšnjem pomenu?

T. Skorej ravno tako. *Od* pomeni toliko kot od kacega človeka, od kake reči preč, stran itd., *o* pa bolj *k* nji, *okrog* ali *okoli* nje.

U. „Od gosposke je bil poklican“ — se torej pravi: preč od nje, ne pa *k* nji.

T. Ker se v govorjenji ali popisovanji beseda res verti okrog tega ali unega, ker se suče nekako okoli te in une reči, ki jo polagoma spoznavamo bodi si po njenem vnanjem licu ali pa po njenih notranjih lastnostih; torej je prav, in razumno pisati v tacih zadevah tudi *o*.

U. Po tem takem smem zdaj *o* zdaj *od* pisati, ktero se mi bolje dozdeva.

T. Prav tako. Slovenski *od* se dobro vjema z latinskim *de* (über). Dobro in pravilno je reči: pišem *od* dolžnost, govorim *od* pisanja itd. Ker je pa *od* sploh bolj ločivnega pomena, ker se je v nekdanjem slovenskem pisalo in se v družih slovanskih jezikih govori in pisari še sedaj *o* tej in uni reči; torej smemo tudi mi Slovenci različno in prosto pisati *o* dolžnostih, govoriti in pomenkvati se *o* pisanji, da se le pomenkvamo lepo prijazno in pametno.

IV.

T. Da se ne bova vedno sim ter tje motala v svojih pogovorih in da mi ne boš le moje pisave očital; začniva raji kako knjigo brati in se po nji pomenkvati o slovenski besedi.

U. Pravo. Rad prebiram „Cvetje“ in ravno sedaj berem „Babico“. Koj pri četerti besedi sem se zganil, ker ne vem, zakaj je ondi *uše* ne pa *še*, kakor se sploh govori.

T. Tu in tam se pač *uše* govori ali prav za prav *vše*. Nekdaj, v stari slovenšini se je pisalo *u* in *uše* v ravno ti-

stem pomenu (jam). Bere se tudi v novi slovenšini in celó pri kej glasovitih pisavcih.

U. Zakaj se pa ne piše *vše*, ker uže se mi neprijetno glasi zlasti, če se večkrat zaporedoma blizo vkupej bere, kakor ravno v Babici koj s konca, v šestih verstah trikrat?!

T. Tudi *vše* je nepotrebno. Kakor smo v brezštevilnih družih zgledih *v* spustili in izpahnili, tako tudi tukaj, post.: obežem, oblečem, oblast, torej nam. obvežem, obvlečem, obvlast, vtorek itd.

U. Nekako prisiljeno se mi zdi obvlast, obvlak, vtorek, in „sila ni mila“ — sem večkrat čul.

T. Res je to. In ko bi hotli povsod *uše* pisati, bi mógli po tistem pravilu pisati *eče* nam. *če*, *ešče* ali *ješče* (ješte, iše, išče) nam. *še*, kakor so nekđaj pisali. Toda to se je obrusilo in ogladilo. Sedanji čas bi bilo res posiljeno, in še posiljeno zelje je le časi dobro.

U. Ako se ne motim, sem bral, da *uše* tudi nekaj drugzega lahko pomeni.

T. Morebiti ti je v mislih staroslov. *uz*, *uza*, *uše* (*vinculum*, *catena*). Nekđaj so res glasnika v tem in unem pomenu na tanko razločili, sedaj ju pa ne moremo vselej ločiti; torej lahko nastane po tej pisavi kaka pomota ali napaka.

U. Oh, pomot in napak se pa kot vruga bojim. Nihče ne vé, kateri ne skusi, kolika nadloga so napake za učenca! Pisati čem raji tudi vprihodnje kakor doslej *še* ali k večemu *vže*, ne pa *uže*.

T. Tvoja glava — moj svet.

Šolska roba.

Iz številstva. Tri sestre prinesejo jabelk na terg prodajat. Stareja jih ima 50, srednja 30 in mlajša 10. Prodale so jih vse po enem kupu in so vse enako skupile, akoravno ni nobena drugi ne jabelk, ne denarja dodala. Po čim so jih prodajale, koliko so vse denarja za nje dobile, in koliko vsaka?

J. B.

Na neki ženitnini so bile steklenice z vinom tako le na mizi postavljene :

0 0	0 0	0 0
0 0	0 0	0 0
0 0		0 0
0 0		0 0
0 0	0 0	0 0
0 0	0 0	0 0

Starašina jih prešteje: v vsaki verstí, po dolgem in širokem na mizi je

bilo dvanajst steklenic. — Ko gre starašina proč, pride hlapec in vzame 4 steklenice z mize, postavi pa druge tako vkup, da jih je bilo zopet v vsaki verstí dvanajst, ko jih starašina še enkrat tako kakor popred prešteje, in goljufije ne zapazi. Kako je hlapec steklenice postavil?

O šolskih praznikih.

(Dalje.)

Iz Kranja sem šel kmali dalje, ker je že moja stara navada, da sem vedno raji na prostem zraku, kakor da bi sedel v kaki tamnici polni slabega zraka in dima, kakor sedí marsikdo po naših mestih in mestcih, in zraven pa bi še mogel poslušati nespodobne burke in tudi morda prenašati kako pikanje od kakega previsokega cilindra i. t. d. Eno pičlo uro od Kranja pridem v Naklo, lepo prijazno vas pri veliki cesti. Tukaj so sozidali in vravnali nedavno novo šolo. Poslopje ni veliko, pa je vender zunaj in znotraj prav primereno in koristno razdeljeno, in tako je prav. Kaj pomaga učniku, če ima šolsko poslopje veliko kakor grajšino, pa ni kaj in nikoga notri? — Dalje od Naklega po beljaški cesti pridem v Podbrezje, dolgo raztreseno vas. Tudi Podbrezjani imajo šolo, ki so jo že pred tremi leti naredili, toda vravnali je še zdaj niso, ker ji namreč manjka poglobitve reči, t. j. dostojnih učiteljevih prihodkov; kdo je tega kriv, ne vem; jaz mislim, če so vse sosedne duhovnije to lahko storile, bi storila tudi podbreška lahko, toda, berž ko ne, velja tu pregovor: „Drevo se na drevo naslanja, človek na človeka — soseska pa na svojega gospodarja“. — O velikem šmarnu sem bil v Bledu, kjer se je sošlo mnogo mnogo slovenskih domoljubov; to je bil vesel somenj. Vsak je prodajal svoje reči: ta petje, uni pesmi, drugi govore, tretji pozdrave, priljudnost i. t. d., res prav živa barantija, na katero je oče Triglav gotovo dovoljno gledal. Vidil sem tudi šolo v Gradu pri jezeru, v kateri podučujeta dva učenika. Ta šola ima pri soseski dobro ime. Ljudje so mi veliko lepega pripovedovali od ondotnega mladolinoljubnega gosp. očeta in od rajnkega učenika Peternele-a, kateri ima tudi na grobu kamniti spominek z domačim napisom. Vse to, kar sem tukaj vidil in slišal in zraven prelepi, bi rekel rajski kraj, me je zeló ganilo. Poterdil sem besede našega pesnika, ki pravi:

„Dežela krajnska nima lepš'ga kraja,
Ko je z okoljšno ta — podoba raja.“

Pa le še naprej so me vabili veličastni hribje in mile planine, in šel sem tako dolgo po ozki dolini naprej, da sem prišel na Bistrico, čedno bohinjsko vas, ktera zavoljo vabljive okolice vsako leto mnogo ptujcev gostoljubno sprejema. Tudi tisti večer, ko sem jaz tu prenočeval, je bilo nekaj Teržacanov in Ljubljančanov tukaj, toda nobeden ni bil moje verste, kar sem po tem poznal, ker so bili zeló denarni možje. Bohinjci so prav priljudni ljudje; posebno pa se pri mladini pozná, da ima šola dobro podlago. Sedanjega šolskega uče-

nika so mi hvalili, da je prav dober godec, in da jim je osnoval lepo godbo. To je lepo; pa še lepše se mi je zdelo, ko sem zapazil, da je tukaj tudi precej prav izverstnih sadjorejcev. — Drugi dan sem jo vrezal k Savici, veličastnemu slapu. Došel sem pri bohinjskem jezeru starega moža, ki je šel tudi po tej poti po opravlku, in mi je priljudno pokazal pot k Savici. Ko pridem do bobnečega slapa in vidim veličastno podobo, se mi dozdeva, kakor Čertomiru, ko

„ . . .
 Junak premišlja, kak bolj spodaj lena
 Voda razgraja, kak bregove stresa,
 In kak pred njo se gore ziblje stena,
 Kak skale podkupuje in drevesa,
 Kak do nebes leti nje jeze pena!
 Tak se zažene, se pozneje vstavi
 Mladeneč“

Zajel sem kozarec bistre vode, ter jo spil, kakor slavni Vodnik nekaj:

„Grem visoko pit Savico,
 Lepih pesmi hladni vir;
 Mojstra pevcov na zdravico
 Naj mi teče ta požir!“

(Dalje prih.)

Kratkočasnici.

„Po pravici ti povém“, pravi neki učiteljski pomočnik svojemu prijatelju, „jaz se vselej veselim, kadar otroke iz šole spustim.“ — „Kako je to!“ se začudi prijatelj „tedaj te ne veseli učiteljski stan, ne boš kaj prida opravil in storil za omiko našega naroda.“ — „Ti me ne razumeš“, pravi uni, „jaz se zavoljo nekaj drugega veselim, da šola mine.“ — „Zakaj li?“ — „Zavoljo nič drugega kot zato, da pobere po klopih kosce kruha, ki so ga učenci popustili.“

Pismo nekega šolmostra svojemu sosedu; „Ljubi moj prijatelj! Pišem Ti te verstice v veliki zadregi. Za jutri je napovedano, da imam v naši šoli očitno spraševanje, in jaz in moji učenci nismo še kar nič zanj pripravljeni. Bodi tako dober, in posodi mi iz svoje šole kakih 15 — 20 naj boljših dečkov in deklic; le 3 ure jih bom imel na posodi, in jih gotovo ne bom nič pokvaril, saj me poznaš, da sem

ves Tvoj
 stari J. J.

Novice.

Iz Zagreba. Izobraženost narodnega jezika se pri nas čedalje bolje razvija in omika ljudstva vse z večimi koraci napreduje. Temu vsemu porok so nam neprestane skerbi višjih naših gospodov, govorečih in pišečih raznoverstne sovete o poboljšanju sedanjih okolnost

šolskih. Čuje se namreč, da hočejo Hervati ustrojiti tudi višje šole dekliške, spoznavši terda to potrebo, ktera opazuje se ne le v tukajšnjem okrožju, temuč tudi, bi rekel, po vseh drugih deželah. Premišljevaajoč verle sposobnosti ženske, kako so že nekatere domoljubke brez kakoga posebnega izobraženja spisale izverstne sestavke ter mnogokrat premično kako pesmico zapele v slavo domovine, mora pač vsak spoznati živo to potrebo in izreči iskreno željo za stalno naredbo višjega zavoda dekliškega. Gotovo sega vsakemu človeku močno v serce, vidši kako so v sedanji dobi tudi slovenske domoljubke začele sejati cvetice po svojem književnem polju, ter tako vdeleževati se počele mučnega, obilnega našega dela. Ako bi te vnete pomagateljice naše bile kdaj imele priložnost, da se omikajo v višjih znanstvih kakor moški, svesti smo si, da bi krasno pisale. Da ne more pričakovati se bolji duševni pomoček od naših sedanjih domoljubek, morajo si nekteri sami pripisovati, da niso dozdej dostatno skerbili za njih napredek: „Domovini, na kterih težkih poslih vdeležujejo se tudi ženske“, pravijo Hervati, „taki srečni domovini ne more grom ne pekel, in noben sovražnik nič škodovati“. Kako zeló vnete so tudi hervatske domoljubke, o tem bi lahko veliko dogodkov povedal, ko bi ne bal se, da bi mi moj dopis s takim pripovedovanjem preveč dolg ne postal. Čudnovato je pa posebno to, da že otroci spoznajo svojo narodnost, deržeči se strogo njenih pravil, ter obetajo mnogo prihodnosti naši. „Kako se imenuješ?“ poprašam nedavno neko deklico, skakaajočo v zali trobarvani surki okoli mene. „Slavica“ mi ta odgovori „in Hervatica sem“, pristavi dalje z nježnim slavjanskim glaskom, ter me hrabro v oči gleda, kakor bi se s krasnim imenom hotla ponositi. „Če bi ti zdaj na Kranjsko šla“ nadaljujem jaz „bi le hotla Slovenka biti?“ „Jaz ostanem vedno Hervatica“, mi bistrooka Slavica zaverne neuvidiujoča tehtnosti izrečenih besed. To je mende dovoljen dokaz nenavadne domoljubnosti in živa priča, kako dalječ bi se znal izobraziti ženski spol, ako bi k temu le priliko imel. Nobeno čudo ni toraj, da so počeli iskreni sosedi naši Hervati marljivo pogovarjati se v javnih listih o teh zadevah, kterim pričakujemo kmali znatne pomoči. — Pred nekimi tedni zagledala je krasna novela „Kreol“ beli svet, ki jo je predstavila gospdč. Ljuboslava Gajeva, kjer moreš dobro viditi zmožnost žensko v pisanju, v kterim je imenovana gospodična zares verlo dobro izurjena. — Slovenski učitelji, kteri so postavljeni kot učitelj tudi ženskemu spolu, naj bi toraj nikakor ne terdili, da za žensko je dosti, če le brati in pisati umé. Pri koliko ženskih zgubila se je gotovo njih zmožnost popred, kakor so pokazati mogle urne svoje roke! —

Ena od naj važnejih vaj za otroke je tudi telovaja ali tako zvana gimnastika. Pri starih Rimcih in Gercih imeli so zavode, v kterih izobraževali se so v ti umetnosti, in, če ogledamo malo nazaj v povestnico, vidimo, kako močne in hrabre ljudi štele ste imenovani deželi. Tudi v ti zadevi se v Zagrebu za naredbo takega zavoda hvale in posnema vredno skerbi. Pri sednici gradskega zastopništva zaključeno je bilo 29. decembra prešlega leta, naj se od-

loči g. Singeru letna plača s 600 gold., kateri bode potem učitelj teh obligatnih vaj, namenjenih otrokom obojega spola. Isti dan glasili so tudi nekteri verli zastopniki in sklenili, naj se naredé v kratkem shodni koraci za obertniško šolo. Vidimo torej, da sosed i Hervati s potnim obrazom skerbijo vedno le za napredek svoje domovine in kako mogli bi mi potem roke križem držati ter z oterpjenim srcem gledati krasni razvitek omike in napredovanja hervatskega naroda? Tudi mi Slovenci imamo v sedanji dobi sila veliko dela; pa ravno zdaj opazuje se še nekaka nebriljivost pri posameznih piscih naših. Perva naša naloga sedanja je, da svoj jezik čistimo, v katerem nahaja se še marsikaj ptujega smrada. Moramo ga tedaj skerbljivo trebiti, kakor gerdo ljuliko iz dobre pšenice, ako hočemo, da dospemo kmali na tisti verhuncé omike, na katerega nas vabijo vsi drugi pošteni narodi. V tem obziru svetovalo je že mnogo gospodov, verlih naših dopisnikov za nekatere zeló vabljive besede, ktere naj bi opustili in poprijeli se družih primernejih.*) Ali dozda j bilo je še vse skoro bob v steno. Zeló redko zapazujemo, da bi kdo pobrinil se za popravo in oliko našega jezika, ravno tako, kakor bi nekteri hitro pozabili prebranih člankov ali pa celó ne brali takih podučnih reči. Učeni ljudje naveličajo se kmali potem takega pisanja, ko vidijo, da ni nič posnemovavcov. Sedanji čas zahteva veliko od nas, da vsako stvar berzo prevdarjamo z umom in s peresom, da tako čistimo svoj jezik, ter boljšega izročimo prihodnjikom svojim, kakor smo ga prejeli od svojih sprednikov. Še bi dalje pisal, pa se bojim, da ne bi pregloboko v stvar zašel in pridigovati ne začel, ker vem, da pri tacih stvareh veržejo nekteri braveci „Tovarševi“ tak list koj v kot.

Zime pri nas prav nič ni; dnevi so pa vender neugodni. Kakor govore po tukajšnih okolicah, nam letos kuga proti, posebno, ker v Bosni se je ta nesreča že kazati počela. Da bi le Bog to nesrečo od nas odverniti hotel! — V našem kazalištu se vsaki teden igrajo hervatske narodne igre. O nemškem kazalištu ni tu duha ne sluha. 11. januarja igrali so izverstno „Smert kralja Dečanskoga žalostno igro v 5. činih na korist gospdč. predstavljajčice Adelsheimove. V ti, kakor tudi v veliko drugih igrah pokazali so Hervati očevidno, da marljivost vse težkoče premaga. — Za danes z Bogom! L. T.

Iz Kačkjeka pod Mariborom. Prav veselo se nam dozdeva, da se še sem ter tje vendar kdo vzdigne in govori za poboljšanje učiteljskega stana. Važen je bil sastavek v „Stimmen aus Innerösterreich,“ kojega je spisal g. Wiegele. — Bog razsvetli tudi naše po-

*) Svet nekega gosp. dopisnika, naj bi rabili učiteljski pomočnik namesto podučitelj, ravno tako kakor nazivamo z duhovnim pomočnikom kaplane ne s podduhovnom, je popolnoma dober, ter zasluži, da bi gosp. dopisnika posnemali v ti zadevi. Vender pa besede podučitelj ni treba opustiti, posebno, ako jo od glagola podučevati izvajamo. Po mojih mislih bilo bi toraj primerno, ako bi hišne učitelje, ali tako zvane inštruktorje, kateri deco le v šolskih vedah podučujejo in ne učijo, podučitelji imenovali. V tem obziru ne bi mogla potem nobena napčnost razumevati se.

slance deželnega zbora, da bodo potegovali se za vse, kar nam je treba. — Kaj več o žalostnem stanu nekterih učiteljev in učiteljskih pomočnikov pisati, bi bilo kaplje v morje nositi, ker naši verli poslanci večidel že na tanko poznajo vse naše stiske in rane.

Preljubi „Tovars“! Nevoljno ti naznanjam, da Tvoje potovanje po pošti do nas je zelo slabo; tri liste sem prejel, koji so, Bog zna, po katerih kotih se že potikali, in vendar je napis prav natančen. Menda mislijo nekteri, da v prebranega „Tovarša“ kakor v „Tagespost“ i. t. d. klobase zavijamo; 23. list sem še le zdaj vsega umazanega prejel. — Prašam le: „Zakaj pa“ „Oesterreichischer Schulbote“ ne zaide in redno prihaja?

Še ena želja me teži, katero bi rad, da bi jo, Ti, ljubi „Tovars“, vzel v torbico. Zložnost je pri vsakem gospodarstvu žlahtna podlaga. Imamo vse precej lepo vredeno; le nekaj nam še manjka, t. j. zložnosti pri cerkvenih pesmih in napevih. Moja, in mislim veliko zlogoljubnih učenikov pravična želja je in tudi očitna prošnja: Naj bi se kak bistri gospod učenik in umni orglavec poprijel lepega in imenitnega dela, in naj bi zbiral od vseh strani pesmi in napeve za sv. cerkvene opravila pri božji službi; kar bi bilo dobrega, naj bi sestavil in višji duhovski gosposki predložil, in kar bi bilo poterjeno, naj bi se izdalo po naročilni poti. Tako bi mi imeli kmali lepo pesmarico, od ktere je naš „Tovars“ že v svojem prvem tečaju govoril, — in vseh zmešnjav bi bil konec. Bog daj, da bi se to kterikrat izvršilo!

J. Vlastenski.

Blizo suhe krajine. — Lahko bi Ti, ljubi „Tovars“ moj, zdaj kako okroglo predpustnico povedal, p. kako se pri nas ženijo, kako skerbno se poprašuje po bogatih dekličih, kako se snubači za večo doto poganjajo, kako se v ptujem jeziku delajo ženitne pisma, kako draga je nekteremu ženinu nevesta, če je tudi ptujka, da revež namreč celi predpust po več ur na teden k spraševanju hodi, in božec še le po velikinoči doverši svoj rigorozum, kako pa tudi marsikteri namesto dobre družice „kupi mačko v žaklju“: pa vem, da Ti ne bi s tem vstregel, kajti Te take posvetne reči kaj malo mikajo. — Povem Ti raji nekaj drugega.

Na jo zastavico, ljubi „Tovars“! Stavim pa, da je ne uganesh, dasiravno laško razumeš, in nam mnogokrat tudi kako latinsko prav modro poveš. —

Kaj pomeni po slovenski: „Cita unika“? Ravno tako jo je tudi meni nekdo povedal; pa presneto mi je bila težka! Naj Ti jo razložim, da si ne boš prehudo glavo belil!

Nekega mladega slovenskega tovarša pridšega nazaj iz Ljubljane, kjer se je jeseni nekaj dni mudil, vprašam, kaj je kaj v Ljb. novega. Med drugimi novicami mi pripoveduje, da je pri „elefantu“ napis vidil z lepimi čerkami: „Citaunika“, kojega pa ne razumē.

Tudi jaz bi ne bil vganil pomena tega čudnega napisa, če mi ne bil moj dragi tovarš sam pred naznanil kraj, kjer ga je vidil in bral, namreč v gostivnici pri Mokarju nad vratmi čitavnice. — Zavzamem se nad toliko tovarševo nevednostjo; povem in razložim

mu potem pomen tega napisa, važin namen čitavnice itd. Zapazil sem dalje, da mu tudi slovenski časopisi niso znani, in da Tebe, ljubi „Tovarš“, le po imenu nekoliko pozná.

Miloval sem svojega sodelavca, da more v taki tamoti že toliko časa tapati; dam mu nekaj listov „Novic“, ter mu pokažem tudi Tvoje prijetno obličje, in mu priporočujem, da naj bere zlasti slovenske časnike, knjige itd. In glej, ljubi „Tovarš!“ moje besede niso bile „bob v steno“; zdaj vidiš pri mojem spreobrnjenecu razun imenovanih časopisov, tudi verli novi časnik „Naprej!“

Naprej! tedaj predragi sodelavci na učiteljskem polju, naprej z omiko naše šolske mladosti, pa še bolj naprej s svojo lastno omiko: z branjem, ne samo šolskih knjig, temuč tudi marljivih časopisov slovenskih. — Prišla je dolgo zaželená doba, v kateri moremo naši slovenski mladini bolj koristiti, kot nekda; posebno, kjer se učenikom ni treba toliko z nemščino ukvarjati. Blagor vam! blagor vašim učencem! — Ne bodimo tedaj sebični najemuiki, ampak živimo in delajmo vse le za blagor in dušni prid nam izročenihi otrok. Le tako bomo izverševali naloge svojega imenitnega, svetega poklica.

J. R...ški.

Iz Ljubljane. V Oseku je prišla na svitlo „Zora“, učiteljska knjiga, která bo menda vsako leto izhajala. Vreduje jo g. A. V. Truheljka. Čisti dohodki te knjige so namenjeni učiteljskim sinom, ki si izvolijo učiteljski stan. Zavoljo lahko razumljivega jezika in dobrega blaga, ki ga ima, jo tudi priporočamo slov. učiteljem. — Tudi v Trencínu je jel izhajati verli učiteljski časopis pod naslovom: „Slovensky národní učitel.“ — Pri g. J. Giontini-tu v Ljubljani je na svitlo prišla: „Bohinjska popotnica“, sostavil in poklonil slavnemu državnemu svetovavcu gosp. dr. L. Toman-u Drag. Kristof, učitelj na bohinjski Bistrici — prav krepka sostava. — 29. pret. m. smo pokopali mnogo zaslužnega slov. pisatelja g. Fr. Malavašič-a, který je še pri lanskí Vodnikovi besedi v tukajšni narodni čitavnici govoril. Pri letošnji slovesni besedi 2. t. m. ob 8. uri zvečer se bo tudi pela in z godbo spremljala veličastna Koseskova pesem: „Kdo je mar?“ po napevu poslavljenem z darilom 10 cekinov.

Prememba v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofii. G. Franc Zorè, učitelj v Spodnjem Tunju, je zaterdno postavljen.

Listnica. G. g. V. pri sv. B., M. pri sv. D. in K. v B.: Poslali smo vse liste že prvič po redu. G. T. A.: Hvala za lepi napev. Toda ne vemo, kdaj bo „Tovarš“ toliko krepke, da bo mogel svojim čast. bravcem nositi muzikalne priloge.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.